

NATURA IMAGINARULUI POETIC CODRENIAN

Mihaela BURLEA¹

fraise1175@yahoo.com

ABSTRACT: This paper aims to present the contribution of a minor poet, Mihai Codreanu, who wrote sonnets. The word sonnet is derived from the Italian word „sonetto”. It means a small or little song or lyric. In poetry, a sonnet has 14 fourteen lines and is written in iambic pentameter. Each line has 10 syllables. It has a specific rhyme scheme and a „volta” or a specific turn. In his sonnets, Codreanu gave expression to inner existential questions which turned into themes such as nature, Time, death, love, forgiveness, hope etc.

KEYWORDS: Romanian literature, poetry, sonnet, theme, Time.

Considerat de Gala Galaction „o formă rigidă și avară”², dar iubit fanatic de Mihai Codreanu, sonetul este un poem cu formă fixă alcătuit din 14 versuri, împărțite în patru strofe, în general, două catrene și două terține.

Adorat de unii, respins de alții, sonetul are o istorie pasionantă ale cărui începuturi sunt incerte: „Epica picarescă a biografiei sonetului ne îngăduie să punem sub semnul periodicelor sale înfloriri și somptuoase decadente destinul însuși al poeziei, implicând trecerea prin lume a zecilor generații de poeți, ai tuturor neamurilor, în zborul lor spre etern inaccesibile teritorii”³.

Nu se poate vorbi de un inventator al sonetului, acesta având o geneză controversată. S-a născut în adâncul limbii latine, prin trubadurii Pier delle Vigne și Iacopo da Lentini, cea mai nouă ipoteză atribuindu-i paternitatea celui din urmă, în secolul al XIII-lea. Relația dintre sonetul literar și muzică este una deosebit de interesantă, spre deosebire de alte tipuri de poezii.

¹ Profesor la Școala Gimnazială Mihai Codreanu, Iași.

² Gala Galaction, *Sonetele lui Mihai Codreanu, Viața Românească*, VII, 10–12, 1912, p. 212.

³ Gheorghe Tomozei, *Sonetul – Veneție a poeziei*, în *O sută de ani de sonet românesc*, București, Editura Albatros, 1973, p. VI.

Unii afirmă că, inițial, în provensală, sonnet – denumea un text recitat sau cântat cu acompaniament instrumental.

Specia s-a impus în Evul Mediu și a atins punctul culminant în Renaștere, oficierea sonetelor fiind săvârșită de personalități cu înclinări diverse: poeți, filosofi, pictori, muzicieni, savanți, capete încoronate. În Italia sonetul a devenit o atracție pentru Dante, Petrarca, Tasso, Leonardo da Vinci (cu un singur sonet pe o pictură), Ariosto, Michelangelo Buonarotti (sculptor), iar în Germania de Johan Wolfgang von Goethe, August von Platen, Martin Opitz. În Franța a fost cultivat de Gautier, Charles Baudelaire (pictor), Paul Valéry. De asemenea, englezii Th. Wyatt, E. Spencer, Shakespeare (autorul a 154 de sonete) și spaniolii J. B. Almogaver, Cervantes, Gongora au ales să se exprime în sonete.

În literatura română, sonetul constituie o apariție târzie și a fost introdus de Gheorghe Asachi, renumit pentru interesul său arătat culturii și literaturii italiene. Alți reprezentanți români care au considerat că li se potrivește această poezie cu formă fixă sunt: Iancu Văcărescu, Eliade, mai ales Eminescu, Macedonski, Traian Demetrescu, D. Anghel, Cincinat Pavelescu, Mihai Codreanu, Victor Eftimiu, Vasile Voiculescu.

Gheorghe Asachi este considerat întâiul sonetist român. Eminescu a realizat o interpretare proprie a endecasilabilului iambic, îmbogățind poezia noastră cu creații fără egal. Considerăm că prin Codreanu sonetul românesc primește noi străluciri evidențiate și de exegeți de-a lungul timpului.

Un contemporan îi spunea lui Codreanu:

*Sonetul e o cușcă suspendată
Din fir de aur, unde zbuciumată
Privighetoarea își sugrumă triful.*

*Sonetu-i racla strâmtă și rigidă
În care un nebun și-a-nchis copilul –
Sub tirania formei să-lucidă.*

Pornind de la opinia lui Sevastos despre sonet, Gala Galaction scria în 1912 într-un articol din *Viața Românească*: „...e un mare meșteșug și un mare merit să scrii sonete”⁴. În 1914, Eugen Lovinescu aprecia că „poeziile

⁴ Gala Galaction, art. cit., p. 212.

lui Codreanu sunt o biruință asupra limbii, asupra versului, asupra formei... Rar ai putea găsi în limba română pilda unei forme mai desăvârșite: câteva sonete ale lui Eminescu și Vlahuță, vreo patru ale lui Șt. O. Iosif și prea puține altele. Prin abundența și prin frumusețea versului, d. Codreanu trebuie privit ca cel dintâi sonetist român.”⁵ Un alt contemporan al poetului îi atribuia „meșteșugul de a scrie ușor într-o formă dificilă...” considerând că „toți făuritorii de cuvinte legate trebuie să subscrie sonetul d-lui Codreanu.”⁶

Cu siguranță, Mihai Codreanu a dat „un impuls hotărâtor sonetului românesc”⁷, rămânând o prezență în istoria literaturii române și în cea universală.

În armonia severă a endecasilabului, poetul devine un comentator lucid al vieții și al lumii, exprimând idei și sentimente, ale lui și ale altora, așa cum susține Constantin Ciopraga.

Unele dintre sonete reprezintă evocări ale unor tablouri istorice și mitologice, așa cum sunt cele care fac parte din ciclul intitulat *Iașul: Piramida leilor, Statuia lui Alecsandri, Statuia lui Miron Costin, Iașul*. Alte poezii constituie meditații pe marginea unor legende biblice, ca în *Potopul, În Paradis, Turnul Babel, Meloterapie biblică, Adam și Eva*. În unele versuri se regăsesc motive din mitologia greacă, egipteană și creștină: *Spre Venus, Olimpul, Chronos, Amon, Poveste Veche*.

Numeroase sunt sonetele în care Codreanu filosofează și caută răspunsuri la marile întrebări ale existenței. Intrarea ființei în lume înseamnă înscriere sub semnul trecerii timpului, pășire în moarte. „Și-n începuturi zace, în sâmbure sfârșitul” (*Enigma*). Întrucât suntem făcuți din timp, nașterea este ontologic inserată în moarte: „Și mor mereu cu clipa care moare.” (*Amurg de noiembrie*) Enigma tragicului aparține fiecărei zile, fiecărei clipe. Sensibilitatea și conștiința percep și intuiesc acut finitudinea, conștiința limitei umane și singura de nedepășit: Eul liric este pustiit de viața care îi este furată de „ciocanul vremii care cade greu” (*Nervi în Noapte*). Conștientizarea inserării morții în propria existență fără somnul,

⁵ Eugen Lovinescu, *Poetul Mihai Codreanu, Noua Revistă Română*, XVI, 2, duminică 1 iunie 1914, p. 37.

⁶ F. Aderca, *Mihai Codreanu: Cântecul deșertăciunii, Izbânda*, II, 677, 5 decembrie 1920, p. 1.

⁷ Adrian Voica, *Etape în afirmarea sonetului românesc*, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași 1966, p. 126.

naște insomnii, generează crize de fobie... totul poartă semnul relativității, timpul morții bate în fiecare moment cuiele de la sicriu „cu iscusința lui stăruitoare”. *Moartea* este impregnată în ființe și lucruri, uneori aflată într-opură identitate cu ele. Este o moarte continuă, de fiecare zi și de fiecare clipă care provoacă spaimă, o moarte ce trăiește din noi, ea însăși nemuritoare.

Zbaterii lăuntrice îi corespunde zbuciumul exterior. Ființa amenințată de spaima timpului și a pământului trăiește moartea cu o intensitate insurmontabilă al cărei paroxism este adâncit prin prezența toamnei (anotimpul stingerii lente), a nopții, a ploii și vântului:

*Și-mi fură somnul spaima de pământ...
Și mor mereu cu clipa care moare...
Afară-i toamnă, noapte, ploaie, vânt...*

(*Nervi în noapte*)

Eul are conștiința captivității, ajungându-se la transformarea subiectului uman într-un obiect lipsit de orice capacitate de opoziție, „simplă jucărie a jocului lumii”. Înălțarea către o speranță pare a fi iluzorie căci „văd toate-acum se-nmormântează”:

*Iar peste moartea sufletului meu,
Ucis și el de-a Firii grea durere,
Încet se lasă noaptea... și-n tăcere
Cad frunze-ngălbenite, cad mereu...*

Fluturii, florile, privighetorile care „cântau în crâng”, speranța-n orice rază și dorul în orice floare, întâlnirea cu iubita provoacă suferință și înstrăinarea de sine însuși și de tot ce-l nconjoară:

*Mă simt străin de tot ce mă-nconjoară,
De sine însumi chiar mă simt străin...*

(*Amurg de noiembrie*)

Timpul urmărește trecerea lumii în neant, o trecere perpetuă, urmărită cu un sentiment de resemnare dată de înțelepciunea vârstei:

*Din rostul înțeleptelor citanii
El a-nvățat că totul se sfârșește,
Că fierul chiar, cu vremea ruginește
Și că se pleacă Morții chir Titanii.*

(Moartea anahoretului)

Dușmanul Timp se năpustește asupra tuturor lucrurilor, le înghite, iar moartea insultă totul ca în sonetul *Olimp*:

*Pe unde-a fost recoltă strălucită,
Azi crește buruiană neplivită!...
...Și tot mai crunt se năpustește timpul...
...Și clipe trec în zbor de rândunele...
...Și-n veacuri se prefac... și-nghit Olimpul...
– Așa insultă moartea toate cele.*

Poetul care așteaptă să-i sune ceasul, „ascultă cum veacul pasul și-l măsoară”, trăiește cu spaima golului din jur și cu obsesia imanenței morții în viață: *...guri enorme de ruine/ Ce-nghit mereu din largul viitor/ Pe toți demenții obsedați ca mine/ De spaima golului din jurul lor*” (Liliecii)

În viziunea poetului clipa se naște, trăiește și moare asemenea unui fulg:

*Un fulg! – E clipa: S-a născut... –
Trăiește... ș-a murit, iar timpul devine un moșneag ostenit
De fulgi de clipe-ntroienit*

(Fulgi de clipe)

Sentimentul zădărniceii, eterna curgere a clipelor, a apelor, a succesiunii zi-noapte sunt surprinse în *Glossă*:

*...Și cu neant, neantul se-ncunună...
Și orice răsărit își are-amurg...
Și glasul undelor litanic sună...
Și-n drumul către mări, curg apele, curg...*

Omul este supus trecerii în fața căreia se resemnează:

*Nu ești decât un număr care treci
Spre-a confirma a lacrimii izbândă*

(Memento)

În *Poem feeric*, magia sonoră a înaltului pare să oprească trecerea firească a timpului, lunecarea spre moarte:

*Știți voi culoarea și parfumul
Și melodia nopților de vară
E-atâta calm în liniștea de-afară,
De parcă Timpul își oprește drumul.*

Contemplarea frumuseții nopții de vară încremenește timpul care pentru om trece cu efecte ireparabile, magia naturii oprește trecerea și implicit ceasornicul lui Blaga „care ne măsoară destrămarea”:

*Te vezi fugind prin golul dintre stele
Pe-un strop de lut rătăcitor ca ele
Mânat de vântul sterp al întâmplării.*

Omul, similar unui „strop de lut rătăcitor”, are darul de „trestie gânditoare” semnalat de Blaise Pascal, care pune ca o mare dilemă a lumii lăuntrice problema reflectării întregului univers în conștiință:

*Și ceasul îndoielilor de sine
Când te frământă tainele-ntrebării
În Lume ești sau Lumea e în tine?*

Pentru a se elibera de sclavia timpului sub auspiciile căruia „devine”, „omul învață că totul se sfârșește” și se apropie de Dumnezeu. În *Sonetul unui creștin* poetul invocă suprema Ființă în fața căreia își pleacă cu umilință genunchii și își înclină fruntea:

*De-aceea-n fața ta cu umilință
Genunchii plec și fruntea mi-o înclin,*

Slăvind pe veci suprema Ta fință.

În ciuda slăbiciunii sale, prin rugăciune poetul nutrește „a se-nălța”, sperând în forța înăbușirii propriei revolte „cu lacrimi ori gemete rebele” și-a anihilării oricărui suspin.

În apusul unei primăveri, prin întâlnirea cu Isus, poetul trăiește revelația iubirii care generează puterea de a ierta:

*Apoi, plecând, din prag mi-a spus așa:
Comoara sufletului și-a minții
E să iubești pentru a putea ierta*

(Solul Golgothei)

Transformând tulburările care l-au frământat în veritabile sonete, Codreanu rămâne, prin toate însușirile sale artistice, „un poet original în literatura română și o unitate indispensabilă tezaurului nostru literar. Sunt poeți de talent, care dacă ar lipsi, literatura ar sărăci desigur, dar nu în varietatea ei. Dacă d. Codreanu n’ar fi existat, literatura română ar fi mai puțin diversă”⁸.

Încercând să perceapă tainele existenței, Codreanu alege să se exprime în „statui” cărora le conferă noi străluciri, devenind un maestru al sonetului românesc și aducând o notă nouă lirismului post-eminescian și peisajului poeziei românești în general.

Bibliografie:

- [1] Aderca, F., *Mihai Codreanu – Cântecul deșertăciunii, Izbânda*, II, 677, 5 decembrie 1920.
- [2] Galaction, Gala, *Sonetele lui Mihai Codreanu, Viața Românească*
- [3] Ibrăileanu, G., *Scriitori români și străini*, Iași, Editura Viața românească, 1926.
- [4] Lovinescu, Eugen, *Poetul Mihai Codreanu, Noua Revistă Română*, XVI, 2, duminică 1 iunie 1914.
- [5] Tomozei, Gh., *Sonetul – Veneție a poeziei*, în *O sută de ani de sonet românesc*, București, Editura Albatros, 1973.
- [6] Voica, Adrian, *Etape în afirmarea sonetului românesc*, Iași Editura Universității Al. I. Cuza, 1966.

⁸ G. Ibrăileanu, *Scriitori români și străini*, Iași, Editura Viața românească, 1926, pp.101–102.